

ADAK RAPPORT 29

Proefsleuvenonderzoek aan de Meergoorstraat in Beerse

S. DELARUELLE & J. VAN DONINCK

De Archeologische dienst Antwerpse Kempen maakt deel uit van de projectvereniging Erfgoed Noorderkempen tussen de gemeenten Baarle-Hertog, Beerse, Kasterlee, Oud-Turnhout, Turnhout en Vosselaar met steun van de Vlaamse gemeenschap en de provincie Antwerpen.

Colofon

Opdrachtgever	Wienerberger NV
Project	Beerse-Meergoorstraat
Projectcode	09019 BEE-MEE
Type onderzoek	Prospectie met ingreep in de bodem
Vergunning nr.	2009/178
Vergunninghouder	Stephan Delaruelle
Naam site	Beerse-Meergoorstraat
Auteurs	Stephan Delaruelle & Jef Van Doninck
Kaarten & plannen	Stephan Delaruelle (©NGI/GIS Vlaanderen)
Foto's & tekeningen	Stephan Delaruelle
Omslagontwerp	Hanna Maes
ISBN	/

© AdAK , november 2010

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Archeologische Dienst Antwerpse Kempen.

Samenvatting

Tussen 22 en 23 juni 2009 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van Wienerberger NV een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd aan de Meergoorstraat in Beerse. Aanleiding voor het onderzoek is de geplande ontginning van klei binnen het gebied, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem kunnen bevinden.

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door de klei-ontginning. Hiervoor werden vier 13 parallelle proefsleuven aangelegd in dezelfde oriëntatie als de percelen. Tijdens een voorafgaande werfcontrole werd reeds een klein vlak opengelegd in de noordwestelijke hoek van het terrein. In totaal werd hierbij 5281 m² onderzocht van een gebied van ca. 4,8 ha. Dit komt neer op 11 % van het terrein.

Uit het proefsleuvenonderzoek bleek dat het plangebied deel uitmaakt van een vlak en slecht ontwaterd heidegebied op de kop van de microcuesta.. Afgezien van enkele recente ontwateringsgreppels werden geen archeologisch relevante sporen vastgesteld in de proefsleuven. Uit een onderzoek van de profielopbouw bleek tevens dat het gebied vermoedelijk reeds in het verleden was afgeplagd. Ondanks de beperkte dikte van de bouwvoor bleek immers de originele bodemopbouw volledig verdwenen. Mogelijk zijn een deel van de plaggen op de zuidelijke flank van de microcuesta hiervan afkomstig.

Derhalve is er geen aanleiding voor verder onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de geplande klei-ontginning

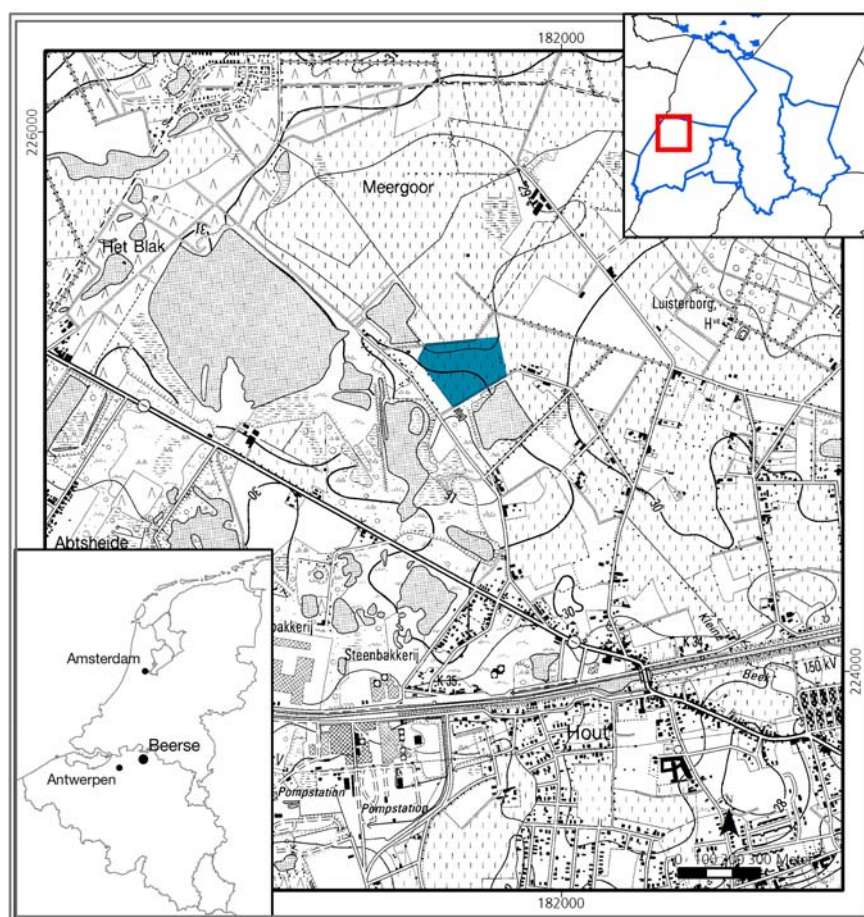
Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
2	Landschappelijk kader	8
2.1	Geologie en geomorfologie	8
2.2	Bodemkunde	9
3	Historisch en archeologisch kader.....	10
3.1	Historisch kader	10
3.2	Archeologisch kader.....	11
4	Onderzoeksstrategie.....	12
5	Resultaten	13
6	Conclusie en aanbevelingen.....	15
6.1	Conclusie	15
6.2	Aanbevelingen	15
	Literatuur	15
	Lijst van afbeeldingen	16

1 Inleiding

Tussen 22 en 23 juni 2009 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van Wienerberger NV een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd aan de Meergoorstraat in Beerse. Het plangebied bevindt zich ten noorden van het gehucht Den Hout en is kadastraal gekend als (Afd.1), sectie A, nrs.66c, 66d en 4v.

Aanleiding voor het onderzoek is de geplande ontginning van klei binnen het gebied, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem kunnen bevinden.

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan de Meergoorstraat in Beerse

Tijdens het onderzoek werd een totale oppervlakte van 4,8 ha onderzocht. Het veldteam bestond uit Stephan Delaruelle en Jef Van Doninck (AdAK).

Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek

2 Landschappelijk kader

2.1 Geologie en geomorfologie

Het gebied bevindt zich integraal op pleistocene dekzanden, ten westen van de beekvallei van de Aa. Tijdens de laatste ijstijd, het Weichseliaan (circa 120.000-13.000 jaar geleden) werd vanuit de drooggevalle Noordzee-bedding door de polaire wind sediment aangevoerd, die het volledige gebied bedekte met een dik pakket zand. Dit varieert in dikte tussen 30 cm op de hogere delen tot 5 m in de valleien van de oorspronkelijke oud-pleistocene afzettingen.

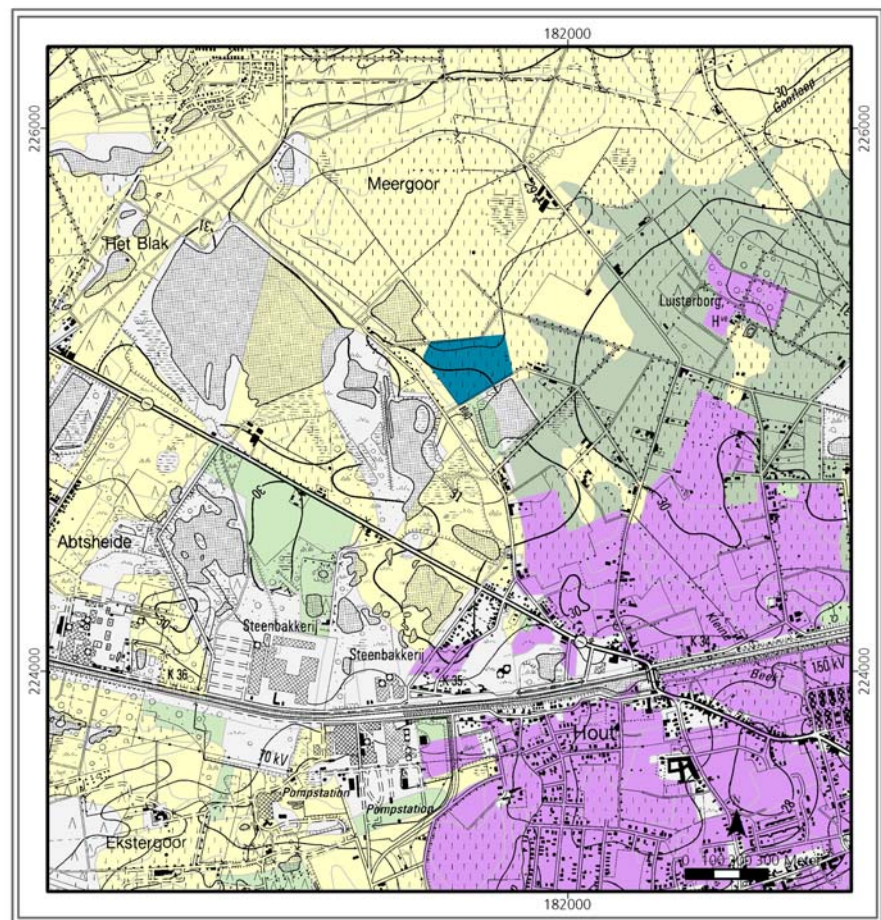
Op sommige plaatsen ontstonden hierdoor uitgestrekte duinzand-massieven. Deze zandafzettingen werden tijdens de laatste koude fase, het Laat-Glaciaal (circa 13.000-10.000 jaar geleden) door verstuiwingen van de tijdelijk onbevroren bodems omgewerkt tot lange oost-west verlopende zandruggen. Het water zocht zich een weg in de lager gelegen gedeeltes tussen de zandruggen, waardoor hier beekvalleien ontstonden. In de lagergelegen beekvalleien bevindt de oud-pleistocene klei zich op een geringe diepte onder het dekzand, waardoor de drainage van deze gronden opvallend slechter is.

Het plangebied bevindt zich topgrafisch tussen twee hogergelegen zandruggen in, namelijk die van Oosthoven in het zuiden en Werkendam in het noorden, waardoor de gronden hier minder goed zijn gedraineerd. Verder ten noorden bevinden zich de kleiputten van de oude pannenbakkerij, hetgeen aangeeft dat de klei hier dagzoomt op een uitloper van de microcuesta.

2.2 Bodemkunde

De bodems ter hoogte van het plangebied zijn gekarteerd als bodems met een A-C-profiel. Dit betekent dat hier de heidegronden vrij laat in cultuur gebracht zijn, zonder het opbrengen van plaggen. Het gebied bevindt zich op de rand van een zone waarin de oudpleistocene klei dagzoomt, waardoor het zeer geschikt is voor klei-ontginning. Vlakbij bevinden zich daarom tal van oudere ontginningsputten.

Figuur 2.1.
Profielontwikkeling van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, geel: zandgronden met A-C-profiel;

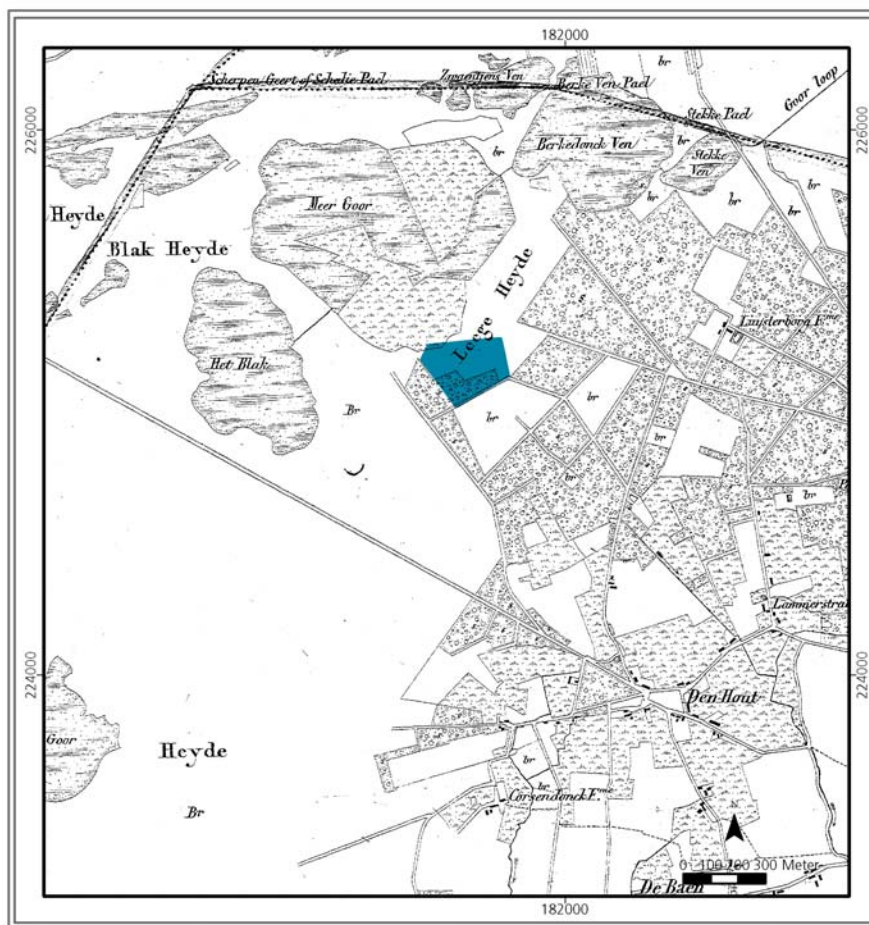

Tijdens het onderzoek bleek inderdaad dat er zich slechts een cultuurlaag van een beperkte dikte (20 à 30 cm) boven de ongeroerde bodem bevond. In het profiel bleek ook nergens nog een spoor van een podzolbodem aanwezig, zelfs geen uitloper van de B-horizont. Dit lijkt er op te wijzen dat de bovenlaag reeds in het verleden werd afgegraven. Rekening houdend met het massieve plaggendek rond Den Hout en Beerse vlak ten zuiden, lijkt het niet onaannemelijk dat deze plaggen hier gestoken werden. Vermoedelijk was deze slecht ontwaterde heide verder nauwelijks bruikbaar voor landbouw. Tot op heden dienen deze gronden als weide- of bosgebied.

3 Historisch en archeologisch kader

3.1 Historisch kader

Op oude kaarten is te zien dat het plangebied gelegen is in een bebost heidegebied ten noorden van het gehucht Den Hout, waarrond zich de landbouwgronden bevinden. Vlak ten noorden van het plangebied begint een moerrassige laagte, die uitloopt in het Meergoor, een groot ven. Ten oosten en ten westen bevinden zich nog een reeks andere vennen, die met elkaar in verbinding staan: Het Blak, het berkedonck Ven en het Stekke Ven.

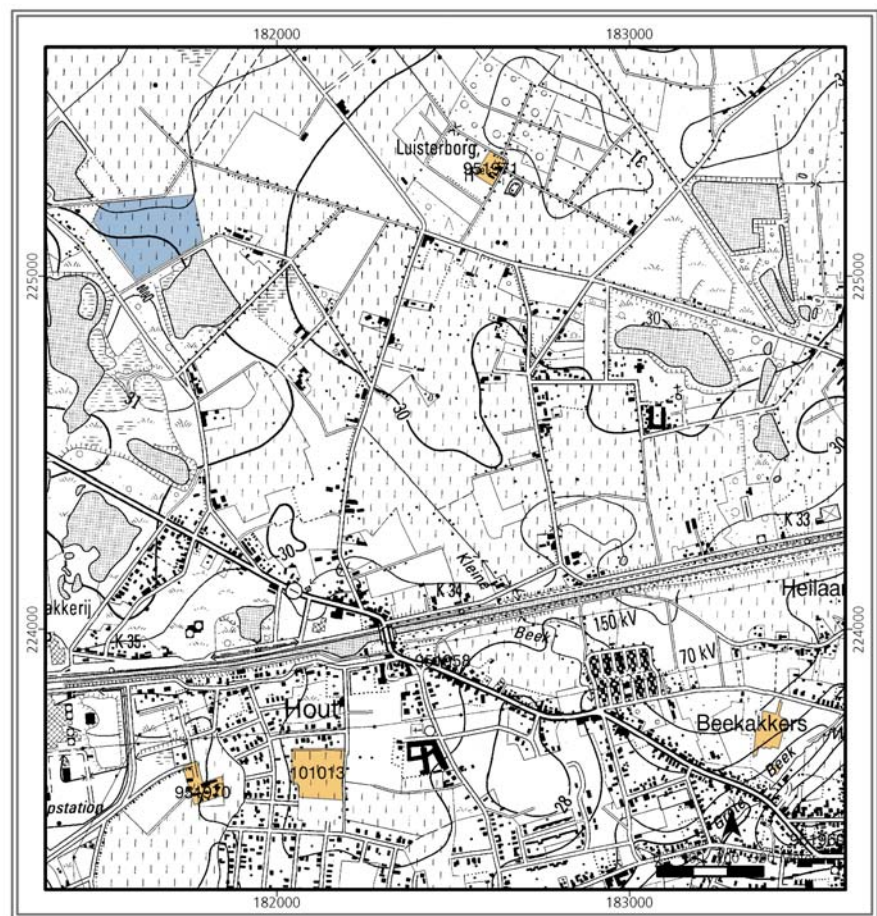
Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Vandermaelen (1848).

Binnen het plangebied zelf ligt het zuidelijke gedeelte nog onder bos, terwijl het noordelijke deel als heidegebied is gekarteerd, die aangegeven staat als de Leege Heide. Ten oosten van het plangebied bevindt zich de Luysterborg Hoeve (CAI 951971), die mogelijk een relict is van een oude site met walgracht.

3.2 Archeologisch kader

In de nabije omgeving van het plangebied zijn nauwelijks of geen archeologische vondsten bekend. Wel dient hierbij te worden aangegeven dat er in het verleden in dit gebied nog niet veel onderzoek is uitgevoerd. Ook zijn er in het verleden nauwelijks of geen veldprospecties uitgevoerd die een beter beeld zouden kunnen verschaffen. Gezien de historische structuur van heide en vennen, lijkt het niet onaannemelijk dat in dit gebied mogelijk nog resten van kampementen uit het finaal-paleolithicum of het mesolithicum kunnen worden vastgesteld.

Figuur 3.2. CAI-meldingen rond het plangebied

Het gebied ten zuiden van de vaart kan als een gebied met een hoge archeologische verwachting worden beschouwd. De laatste jaren werden hier op aangegeven van AdAK verschillende archeologische proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd, die bijna telkens archeologische vindplaatsen opleverden lopende van de midden-bronstijd over de ijzertijd naar de Romeinse tijd tot de vroege en de volle middeleeuwen. Deze sites bevinden zich allemaal op de zuidelijke flank van de microcuesta, die van oudsher een voor bewoning en landbouw aantrekkelijke gebied moet zijn

geweest door de goede ontwatering en de specifieke landschappelijke context. Voorbeelden van dichtbij gelegen sites zijn Beerse-Holleweg (CAI 101013), waar bewoning uit de ijzertijd, de vroege en volle middeleeuwen werd vastgesteld (Delaruelle & Van Doninck 2007, Van Liefferinghe 2009 en Delaruelle et al. 2010) en Beerse-Beekakkers, waar zich een nederzetting van het begin van de ijzertijd (ca. 800 v. Chr.) bevond, waarbij in een paalkuil een bijzonder bronsdepot werd vastgesteld (Scheltjens et al., in voorbereiding).

4 Onderzoeksstrategie

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door de klei-ontginning. Hiervoor werden vier 13 parallelle proefsleuven aangelegd in dezelfde oriëntatie als de percelen. Tijdens een voorafgaande werfcontrole in 2008 werd reeds een klein vlak opengelegd in de noordwestelijke hoek van het terrein. In totaal werd hierbij 5281 m² onderzocht van een gebied van ca. 4,8 ha. Dit komt neer op 11 % van het terrein.

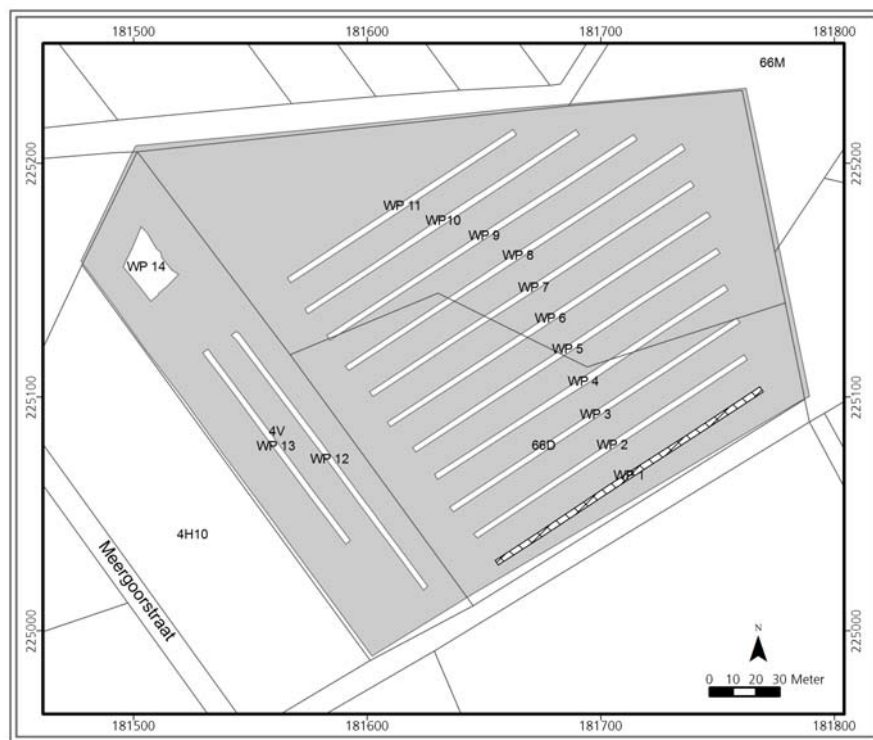
De werkputten werden in het vlak ingetekend door de landmeter, waarbij zowel de contouren op vlakniveau als op het maaiveld zijn opgenomen, alsook hoogtematen om de 10 m. Deze metingen zijn op basis van GPS gerefereerde basispunten omgezet naar Lambert 72 en de hoogtemetingen in TAW omgerekend. Het vlak en de profielen zijn fotografisch geregistreerd.

Figuur 4.1. Overzicht van de aangelegde proefsleuven.

5 Resultaten

Afgezien van enkele recente ontwateringsgreppels, werden geen archeologisch relevante sporen vastgesteld in de proefsleuven.

Figuur 5.1. Overzicht van de aangelegde werkputten

De meest zuidelijke werkput bleek nagenoeg volledig verstoord door machinale vergravingen, die vermoedelijk te maken hebben met de eerdere klei-ontginningen op het naburige perceel. Het hele terrein werd tevens doorkruist door talrijke drainageleidingen, die kunnen bevestigen dat het gebied in het verleden vrij nat was, hetgeen ook wordt aangegeven door de vegetatie van lisdodde en riet in het zuidelijke gedeelte. Het reeds in 2008 bekeken vlakje (WP 14) was ondertussen reeds verworpen tot een klein ven. D

Zoals reeds aangegeven was geen natuurlijke bodemopbouw meer waar te nemen, maar de beperkte dikte van de cultuurlaag lijkt eerder te wijzen op het afgraven van de bovengrond, dan het opnemen van de oorspronkelijke heidepodzol.

Figuur 5.2. Overzicht van WP 7, waarbij duidelijk de beperkte diepte van de cultuurlaag te zien is.

Verder konden geen relevante vondsten worden verzameld, noch uit de sporen, noch uit de cultuurlaag, die kunnen wijzen op oudere bewoning in de omgeving. Enkele recentere scherven uit de nieuwe tijd hebben vermoedelijke eerder te maken met de onginning van de gronden, en zijn vermoedelijk samen met de stalmest op het veld terecht gekomen. .

Figuur 5.3. Bodemopbouw in WP 9, waarbij een scherpe aflijning naar de C-horizont merkbaar is, die lijkt te wijzen op ontgraving van de bovengrond.

6 Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusie

In het kader van de geplande klei-ontginning aan de Meergoorstraat in Beerse werden in totaal 13 proefsleuven aangelegd met een totale oppervlakte van 5281 m². Een klein gedeelte kon niet worden onderzocht door de aanwezigheid van bomen. Tijdens het onderzoek konden geen archeologische sporen worden gedocumenteerd, noch werden er vondsten verzameld die kunnen wijzen op oudere bewoning in het gebied. Dit heeft er vermoedelijk mee te maken dat het hier om een natuurlijk slecht ontwaterd gebied gaat, dat tot in de 19de eeuw als natte heide en vennengebied bekend was. Opmerkelijk is wel dat mogelijk deze heidegronden in de late middeleeuwen of daarna zijn ontplagd, om de nabijgelegen oude cultuurgronden rond Den Hout op te hogen.

6.2 Aanbevelingen

Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem werden geen sporen of vondsten vastgesteld die kunnen wijzen op oudere bewoning binnen het plangebied. Derhalve is er geen aanleiding voor verder onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de geplande klei-ontginning.

Literatuur

DELARUELLE S. & VAN DONINCK J. 2007. *Archeologische begeleiding weggroffers aan de Holleweg in Beerse*. (AdAK rapport 5)

DELARUELLE S., N. VAN LIEFFERINGE, J. CRYNS & J. VAN DONINCK 2010. Een nederzetting uit de midden-ijzertijd aan de Holleweg in Beerse (provincie Antwerpen, België). *Lunula, Archaeologia Protohistorica*, XVIII: 131-138.

SCHELTJENS S. et al. (in voorbereiding). Bronsdepot in een ijzertijdnederzetting aan de Beekakkers in Beerse. AdAK Rapport

VAN LIEFFERINGE N. 2009. *Resultaten van het archeologisch onderzoek op de verkaveling 'Schransdriesen' te Beerse-Holleweg*. Mechelen, Archaeological Solutions (AS-rapportage 27).

Lijst van afbeeldingen

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan de Meergoorstraat in Beerse	7
Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek.....	8
Figuur 2.1. Profielontwikkeling van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, geel: zandgronden met A-C-profiel;	9
Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Vandermaelen (1848).	10
Figuur 3.2. CAI-meldingen rond het plangebied	11
Figuur 4.1. Overzicht van de aangelegde proefsleuven.	12
Figuur 5.1. Overzicht van de aangelegde werkputten	13
Figuur 5.2. Overzicht van WP 7, waarbij duidelijk de beperkte diepte van de cultuurlaag te zien is.....	14
Figuur 5.3. Bodemopbouw in WP 9, waarbij een scherpe aflijning naar de C- horizont merkbaar is, die lijkt te wijzen op ontgraving van de bovengrond.....	14